

„Екогласност“ започна и завърши в Русе

Шест години изминаха от първия публичен протест на русенските жени, преодолели страха и дръзнали да се опълчат на престъпното равнодушие на официалните власти, които дълго време си затваряха очите пред извършвания екогеноцид над дунавския град. Тогава русенци не са и подозирали, че слагат началото на края на една система, за която производствените показатели и „добросъседството“ имаха по-голямо значение от здравето и живота на хората.

Последвалите след 10 ноември 1989 г. събития постепенно превърнаха бунта на русенци в история. Някои се възползваха от ореола на първите, протестирали срещу комунистическата система, и го превърнаха в политически дивиденди и депутатски места. Постепенно българската общественост взе да забравя началото на „Екогласност“ и да свързва това понятие единст-

вено с имената на Едвин Сугарев и Свободка Стефанова.

Всичко започва през септември 1987 г. Години наред Русе прилича на фронтови град от времето на Първата световна война. Хлорните обгазявания от румънските заводи правят живота невъзможен. Хиляди жители на Русе напускат града и се връщат по родните места, съгласявайки се на каквато и да е работа, само и само да спасят здравето на децата си, а и своето. Но има хора, които няма къде да отидат, а и не искат да оставят да загине родният им град.

На 23 септември местните власти, независимо от спряганото от партийната пропаганда „дълбоко и коренно преустройство“ и от решението на Юлския пленум на БКП през същата година за премахване на идейно остарелите ритуали, решават да организират тържествено връчване на пионерски връзки на

хилядите русенски третокласници. Въпреки особено силното през тези дни обгазяване комсомолските апаратчици са непреклонни – церемонията ще се състои. Край строя на задушаващите се деца дежурят линейки, които отнасят в „Бърза помощ“ припадналите.

Това прелива чашата на търпението. Шест жени от „Паркове и градини“ решават да организират протестен митинг против химическия терор, на който е подложен Русе.

Бяхме готови на всичко, спомня си Цонка Букурова. Кошмарът, в който живеехме, рано или късно щеше да избие нанякъде. Очите ни бяха кървясали, кашляхме, децата ни боледуваха. Именно страхът, че с тях може да се случи най-страшното, сковаваше другия страх – този от властта. Изобщо не съобразявахме, че това всъщност е политическа акция. Отначало имахме идея през нощта срещу 28 септемв-

ри да пишем лозунги по асфалта и стените, но после се сетихме, че до сутринта ще ги изтрият. Затова си разделихме града на шест района и след работа поведохме хората. В 17 часа на площада пред партийния дом събрахме около 800 души. Всъщност никой не ги е броил тогава – може да са били повече, може и по-малко. Дойдоха хора от „Паркове и градини“, от проектантска организация, от изчислителния център, от „Драгажен флот“.

Тоталитарната държава прави всичко възможно, разбира се, в рамките на тогавашното време, да смаже протеста. Започват непрекъснати обиски, предупреждения, тормоз. На самия 28 септември работниците от големите заводи стоят заключени до 18 часа, за да не се присъединят към протеста. Протестиращите са обявени за „утайка на обществото“, за „безделници“ от канцелариите и други та-

кива – неща, които българинът, за съжаление, възприемаше с охота. До по-крайни мерки не се стига. Нали от Москва духаше нов вятър.

Въпреки това следва втора демонстрация през декември. Протестиращите вече стават съобразителни – използват съвещание на областната милиция в Разград, добре знаейки, че без заповед от висшето началство никой няма да предприеме нищо. Установяват се връзки и със софийски дисиденти – Петър Слабаков, Христо Смолянов, Красен Станчев, Ивайло Трифонов. Народните представители Светлин Русев и Нешка Робева, също се включват в протестното движение.

Следва нова голяма демонстрация на 26 февруари 1988 г., когато протестиращите са вече хиляди. Лозунги и листовки са скрити в бибешки колички. Протестиращите знаят, че в общината заседава местното ръководство заедно с тогавашния член на Политбюро Гриша Фи-

липов. Непрекъснатите скандирания го заставят да излезе и да се опита да успокои тълпата, но вече никой не вярва на обещания...

Така се стига до създаването на Комитета за защита на Русе на 8 март 1988 г.

Десети ноември променя нещата, що се отнася до политическите свободи. „Екогласност“ става една от организациите – съоснователки на СДС. Много от хората, започнали заедно борбата, се разделят. Нешка Робева и Светлин Русев остават в БСП. Д-р Желев стана президент на републиката. Самата „Екогласност“ се превърна в обикновена политическа партия, осигурила депутатски места на хора, които през страшните дни на 1987 г. са си стояли в къщите.

Самите основатели на русенското движение „Екогласност“ сега трябва отново да доказват своята легитимност, изместени от политическите кариеристи. Тях не ги допускат до

работата на българо-румънската комисия по трансграничното замърсяване в района Русе-Гюргево, отнели са им апаратурата за замерване на въздуха, осигурена с помощта на д-р Желю Желев. Помещението и архивът им са завзети от хората на Едвин Сугарев.

А Русе тръпне в очакване на 20 октомври 1993 г., когато след реконструкция гюргевските заводи отново ще заработят. Защото никой не може да гарантира, че отново градът ще стане жертва на нови „държавнически съображения“. Или просто на безпомощността на българското правителство да защити свои граждани.

„Екогласност“ като обществено движение за защита на околната среда се роди и умря в Русе. Но духът на 1987 г. е жив, и ако проблемите останат, то можем да бъдем свидетели на неговото повторено раждане.